

dernizovanog« Twombolya. O ovom drugom trebalo bi napisati novi esej, samo što ja nisam spreman privatiti se tog zadatka.

O ostalima takođe ukratko: Sol LeWitt, koji je prošao kroz sve izme, ovaj put je njemu namenjen prostor ispunio belim kubetima u duhu konstruktivizma; George d'Almeida je pridobio simpatije svojim vodnjikavim apstrakcijama: divlje figuracije Markua Lüperta više odgovaraju dušama tvrdim od moje; šarena i golema čudovišta Niki de Saint Phalle su, pre svega, privlačna deci, a slike Rodero Matte onima koji se vole lepo i moderno oblačiti.

NACIONALNI PAVILJON

Nivo kvaliteta nacionalnih paviljona oduvek je bio veoma promenljiv. I ove godine istočno-evropske zemlje socijalizma — na čelu sa Nemačkom Demokratskom Republikom i Rumunijom — bore se protiv kapitalizma na taj način što poslatim materijalom pokusavaju ovu manifestaciju učiniti što dosadnijom. Ovaj put to je pošlo sa rukom i Sovjetskom Savezom, jer su na ovaj cenjeni festival savremene umetnosti poslali retrospektivu Aristarha Lentulova, savremenika naših dedova. Austrijanci, ipak, nisu tako postupili. Predstavnici njihovog stvaralaštva je Siegfried Anzinger, umetnik u čvrstom duhovnom srodstvu sa nemačkom »novom divljači«, koji je pre osam godina izbio u prvi plan upravo na Bijenalu u Veneciji izlažući u okviru Aperto '80., izložbe čiji je cilj bio afirmisanje mlađih talenata. Baš kao tada, na njegovim platnim i nadalje se guraju posrnute figure koje se uzajamno gađaju sopstvenim glavama, samo što sada Anzinger ovu borbu za opstanak čini još strašnjom i nepodnošljivijom, ružnim i prijavim bojama i odsečnim potezima četkice.

Sasvim različit svet nam dočarava druga velika ličnost bijenala, Tony Cragg koji izlaže u engleskom paviljonu. Njega bi trebalo imenovati kao vajara koji čeprka po smetlištima. Još je Baudelaire ovako opisao savremenog stvaraoca: »Ono što veliki grad odbaci, izgubi, omalovalaži, ono što zdrobi, to on lepo sakupi i složi... Kao škrtica koja ljubomorno čuva svoje blago, skuplja gomilu drangulija koje će medu Zubima boginja Industrie dobiti oblik nekog korisnog i zahvalnog predmeta«. Tačno to čini i Cragg, i čini se već je otkrio recept »kako preživeti«: sakupljene otpatke pokušava tako složiti da nasmeje posmatrača. Zajedno sa Cioranom da ako mu to pode za rukom, nema mesta brizi. I nije jedini na Bijenalu koji ovako razmišlja. Prema svedočenju nacionalnih paviljona, odnedavno primetno mnogo umetnika se bavi stvaranjem neke vrste humorističnog vajarstva. Da samo najbolje pomenem: kiparski Angelos Makrides, Zadok Ben David i Matti Mizrahi iz Izraela, kao i Kanadani Roland Brener i Michel Goulet.

Dobar smisao za humor i britka autoironičnost, takođe, karakteriše i madarski paviljon, koji je, bez pristrasnosti, jedan od onih sa najvišim nivoom kvaliteta. Budimpeštanski istoričar umetnosti, Neray Katalin, sastavila je izvanredno zabavnu i stilski ujednačenu izložbu od radova trojice relativno mlađih autora: Buktka Imre, Samu Geze, i Pinczehelyi Sadora. Što se tiče stilskog jedinstva, nakon izbora autora, posao

joj nije bio težak jer — kako se to obično kaže — sva trojica osciliraju na istim talasnim dužinama. Podjednako su došli do otkrića da nije neophodno »izmajmunisati« nešto što je slično onome što se u vodećim centrima umetnosti proizvodi, nego da se mirno mogu osloniti i na regionalna strujanja. Tako su i postupili madarski umetnici, ali, naravno, ne kako se to moglo očekivati od realista koji ponosno mudruje nad ispraznošću ravničarskih prostora, već na sasvim savremen način. To se posebno odnosi na Pinczehelyia koji je, naizlegd, stil očigledno pozajmio od Warhola, ali ume njime baratati na veoma plodan način. On na svojim obojenim serigrafijama, za razliku od Warholla, ne oblikuje amblem izgrađen od klišea karakterističnih za potrošačko društvo: umesto konzervi supe upotrebljava, recimo, svinjske glave, ili od kraljice, oružja proletarijata, sastavlja »madarsku piramidu«. Buktka Imre je u savremenu umetnost koracno uveo madarskog seljaka, ali mu je prvo da džepa izvadio bricu.

Uz pomoć fantastičnog environmenta je obradio sve lepote zalivanja, na prelepno nespretnim crtežima dočarao je psihologiju berbera, i stvorio u toj meri izuzetnu baštu u paviljonu, da ju je u trenutku našeg posmatranja potražio jedan gušter. Sve ovo su sjajno upotpunili rezbarijama koje je Samu Geza izradio pastirskom strpljivošću, i koji su nas osvojili ne toliko svojom ironijom, koliko narodski čistim svetom oblikom. Od pastirskog štapa, koji nas podseća na izgubljeni predmet, Samu Geza je izgradio maštovit svet iz snova. Način izrade je izrazito lokalnog tipa, odmah se da uočiti uticaj folkora, ali sve u celini ne izaziva utisak provincialnosti, jer su mu glavni likovi andeli, tipični internacionalisti.

Kada smo već kod andela, ne smem zaboraviti ovogodišnjeg prvonagradjenog autora, amerikanca Jaspere Johns-a. Kao vodeća ličnost njujorškog pop-art-a, '50-tih, izbio je u prvi plan, a sa radovima izloženim u američkom paviljonu, dokazao je da, u međuvremenu, za razliku od većine, nije postao plagijator samoga sebe. I dalje se ne odvaja od simbola potrošačkog društva, ali im sada pripisuje sadržaj jednog izuzetno bogatim i prefinjenim slikarskim rukopisom. To čini u toj meri da to više nije pop-art, već pre svega duhovito, paradoksima prepuno slikarstvo gestova.

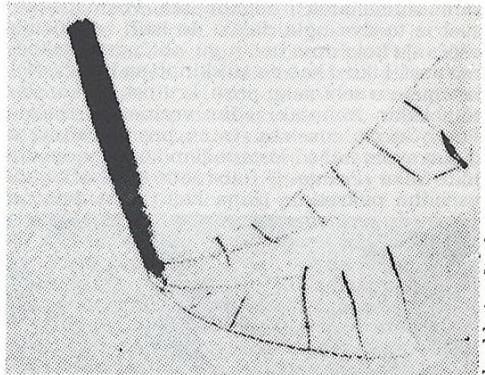
U sličnom pravcu je pomeren i svet jednog drugog klasiča: Francuza Claude Vialata. Nekadašnji član legendarne grupe Supports-Surfaces, iz koraka u korak negira svoje puritanske ideje, proklamovane šezdesetih godina. Njegovi radovi koje ovde možemo videti su već šareni i dekorativni poput klišeiziranih slikarija dvadesetih godina.

Na kraju, ali ovaj put ne kao poslednji, posebno treba istaći jugoslovenski paviljon, gde se kao jedini izlagач pojavljuje slovenački slikar Janez Bernik. Mada Bernik pripada starijoj generaciji (rođen je 1933-čé), njegove novije slike, sa ponešto nemačke ekspresivnosti, mogu se nazvati i modernima. Ali, naravno, to nije i najvažnije. Njegovo slikarstvo je toliko duboko i iskreno u svojoj težnji za suštinkom, da sam primoran u svakom pogledu izdici ga iznad većine novih modernih slikara koji izlažu na ovom bijenalu.

S madarskog: Silvia Njari

pročišćenost u izrazu, suptilnost u osećanjima koja izazivaju u oku posmatrača, mogućnost koncentrisane improvizacije, promišljenost u pristupu problemu, kao i mentalnog zalaganja u raspoređivanju likovnih elemenata. Ova izložba nam je ostavila dokument o savremenim likovnim kretanjima i na neki posredan način nas uključila u likovni svet Evrope. Naravno ta činjenica nije doprinela većoj posećenosti izložbe. Ali oni koji su je videli sigurno će im ostati zabeležena u svesti ili makar potpisuta u podsvest.

Uz ovu izložbu možemo pomenuti i izložbu slike Miodraga-Miše Nedeljkovića koji takođe koristi crnu boju kao model izražajnosti, kao trenutačni pogled na stvarnost kojom smo okruženi. Njegove slike sa crnom pološom osnovom i u dahu izvedeni potezi toplih boja prizivaju naše poglede u galeriju ULUV-a, ali i naše misli u pravcu budenja pozitivnih ideja iz mračne sudbine. »Okrugle slike« koje izgledaju kao crni, Mesec poprskan jarkim bojama i ovičene zlastitim ramom podsećaju nas na potrebu stvaranja harmoničnog i skladnog sveta ideja i stvaranja celovitog sistema misli i osećanja. Naslov ciklusa (»Rapsodija u crnom«) i nazivi (Hor prokletih, U početku sve bi tma, Život u crnom) upućuju na traženje istine vadenjem korena zla. Posegnuvši za intelektualnim,

Karl Hajnc Štrele

gažovanim stavom u likovnom stvaralaštvu njegove slike kao da imaju za cilj da pozovu, pokrenu, ukažu na istorijsko crnilo. Čini se da takav utisak dolazi iz same forme (u ovom slučaju to su naslovi slika i tekst autor u katalogu) iz unutrašnjeg doživljaja stvarnosti koja dobija deskriptivne crte a ne proizilazi iz likovnog svedočanstva koje se nalazi na zidovima galerije ULUV-a. Galerija Malog likovnog salona početkom oktobra bila je omedena slikama Miodraga Stojanovića, slikara koji je Akademiju Likovnih umetnosti završio u Beogradu u klasi Milana Kečića. Od 1978. izlaže na kolektivnim i samostalnim izložbama u zemlji i inostranstvu.

Dve osnovne teme prožimaju slike Miodraga Stojanovića, a to su mrtva priroda i ženski akt. Na slikama mrtvih priroda, težište je na tamno plavoj boji kao osnovi na koju se nadograduju tonovi crvene i žute ali samo kao nazine, kao tačke. Te slike gube onu granicu jasno izdiferenciranih stavova o apstraktном i realističkom, materializovanom, pojavnom slikanju. Te jarke tačke na tamnoj podlozi isto su nam bliske kao i jasno naslikani šareni cvetovi ili sočni plodovi.

Ženski akt je dominantan motiv u slikarstvu Miodraga Stojanovića. Slike ženskog nagaog tela odišu prefinjenom čulnošću, nenaglašenim erotizmom, lirske tonom, nemagnetnom dramatikom. To su slike-poze koje ostavljaju utisak prirodnosti, senzibilnosti i lepote linije ženske figure.

Slike su radene u tehniči ulja na platnu. Neke od njih izvedene su u nekoliko poteza i sa malo boje, dok su druge uradene u gustim pre-mazima stvarajući tako tanak sloj reljefa. Eksprezivnost u boji doprinosi stalnom sukobu toplih kolorističkih površina i tamnih akcenata. U slikama Stojanovića konstantna je prisutnost promene svetla, tame, senke, kao i prožimanje osećanja radosti i sreće, ali i prolaznosti i tragike. Satkane od krajnosti vidimo smenu života i smrti, smenu dobra i zla.

Poslednja izložba o kojoj će biti reči na ovom kratkom likovnom putu je izložba slike Petra Čurčića, novinara koji je slikarstvo i gra-

likovno pismo

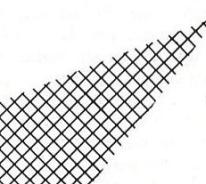
aleksandra trešnjić

»Belo obojeni zidovi, sveže presvučeni krevet, neophodnost kratkog odmora — gde se to dogodilo?«

— Pored nas se provlače slike, filmovi, priče, trenuci kratkih viđenja, večno kretanje — u Novom Sadu okačene se crne linije — Novi Sad. Dont be SAD? kaže on. See And Do! Shvatali smo svojim linijama krećemo pravo ka belem zidu.«

Crna slova. Beli zid. Reči pisma upućene gradu Novom Sadu i nama u njemu. Pismo su napisala četiri umetnika iz Austrije koji su imali izložbu u prostoru Galerije kulturnog centra Novog Sada pod nazivom »Savremeni austrijski crteži«. Radove su izlagali: Karl Hajnc Klopf, Karl Hajnc Štrele, Franc Blaz, Gunter Damiš i kao gost izložbe Branko Andrić mladi (1983. g.) koji je ostavio za sobom crne, ali čiste dečije tragove. Sve radove na ovoj izložbi možemo posmatrati kao delo jedne zamisli, jedne ideje, jednog pogleda na svet ok-

ruženja, jednog zahteva u likovnom jeziku mada su prisutna četiri stvaraoca, i naravno različite individue. Duh celovitosti koji je prisutan na izložbi ne remeti diferenciranost i posebnost izraza svakog od njih. Težnja ka minimalističkom prikazu sveta ideja, svodenju na jednostavne forme likovnog izražavanja čini ove crteže prijemčivim samo supitnim pogledima. Koristeći tačku liniju, fleku, senku, crne bele plošne kontraste stvaraju jasnu i određenu likovnu koncepciju koja se temelji na sukoču svetla i tame, pozitivnog i negativnog, suštine i forme. Sa belog papira, iz uglova belih zidova izravanjujat tamne površine nemira, straha, slabosti, udaljenosti i pustoši. Prostorna belina kao da izaziva liniju da se kreće najtanjanijim putevima, skoro nevidljivim i da stigne do širokih, zgušnutih poteza. Sive fleke, i crne linije koje ih presecaju i istovremeno kidaju jedinstvo magičastih ploha stvaraju crteže kontrasta, kompozicijske dinamike. Crteži nose u sebi

fiku učio samostalno. Njegovi radovi su izloženi u Galeriji savremene likovne umetnosti.

Ovom izložbom Petar Čurčić obuhvatio je slike radene u ulju na platnu i nekolicinu crteža kombinovane tehnike na papiru. Primarnost daje snažnom koloritu koji luta predelima jarkih, toplih ali i hladnih tonova. Crvena, žuta, plava boja koje dominiraju na platnima ovog slikara ali ne u njihovom čistom obliku, nego dodavajući tim osnovnim bojama malo crnog pigmenta kako bi postigao hladnu gamu. Sadržina njegovih slika usredosredena je na prikaz urbanih ambijenata, enterijera, grupnih i pojedinačnih portreta. Slike Petra Čurčića mada vezane za sagledavanje sveta stvarnosti, sveta konkretnog okruženja nose crtu nadrealnog, fantazmagoričnog.

Gradski pejzaž (Trg, Omaž Učelu) na njegovim slikama budi osećanje usamljenosti, napuštenosti, otudnosti, vraćanja davno proteklom vremenu. Stubovi, zgrade, spomenici, ptice i nebo u intenzivnim kolorističkim nijansa- ma bivaju presečana plavim i crnim linijama i takvi oni prodiru u sušinska pitanja egzistencije ali bez prisustva čoveka kao glavnog glumca u priču o bivstvovanju.

Karakteristično za Čurčićev likovni svet je potpuna odsutnost čoveka (slike urbanog pejzaža i nekoliko slika enterijera) ili stalna njegova prisutnost i neophodnost postojanja u svim situacijama i dogadajima. Posmatrajući svet iz ta dva ugla dolazi do istih zaključnih osećanja koja nose bol, tugu, običnost, svakodnevnost. Likovi kao da su skinuti sa fotografija jer imaju u sebi neku pozu, krutost, a i konstatišu jedan trenutak, jedan vremenski isček. Petar Čurčić, čovek sa strane, posmatrač sveta u njegovom najjednostavnijem i ogoljenom obliku. Slika »Pranje« je fotos žene u različito uhvaćenim pokretima (žena koja kupa dete na

spala knjiga na tri slova

**YU FEST '88: Kaća Čelan, HEIMAT; Goran Stefanovski, LONG PLAY;
Laslo Vegel, JUDIT; Narodno pozorište, Subotica**

aleksandar milosavljević

Još pre definitivnog formulisanja programa za ovogodišnji YU FEST bilo je jasno da će ova manifestacija morati da pretrpi značajne izmene ako uopšte želi da preživi sezonu. Ovoga puta nije mogla da pomogne ni agilnost Nade Kokotović i Ljubiše Ristica — glavnih pogonskih motora Narodnog pozorišta u Subotici, a potpuno je bio nevažan stepen angažovanja Radeta Šerbedžije.

U svom dugoročnom planu ljudi iz Subotice su zacrtali nepokolebljivu nameru, da konačno, realizuju svoj koncept objedinjenog jugoslovenskog kulturnog prostora. Naravno da je jedina prava mogućnost za ostvarenje tog, u našim uslovima prometejskog, poduhvata bila ona koncepcija koja bi se, pre svega, zasnivala na dobrom sadržaju, što u konkretnom slučaju znači — na dobrim predstavama. U doba kada se kretalo u realizaciju ovog programa, početni kapital je bio ogroman: reputacija Ristica, kao beskompromisnog borca, radikalnog propagatora svojih ideja i izvanrednog reditelja, sposobnog da oko sebe okupi elitu onih koji i slično misle; Nada Kokotović, koreograf i reditelj čija legendarna i neuništiva energija ozbiljno preti da iscrpi i najsnažnije saradnike, njena vitalna definicija koreodrame i teatra krajnje modernog sensibiliteta; odlične predstave koje su od ovo dvoje autora učinile kult — stvaraoca i, napokon, sama Subotica, tada spremna da se hrabro upusti u avanturu traganja za sopstvenim kulturnim modelom koji bi od provincije načinio metropolu.

Nameru ljudi iz Subotice je bila da, nakon Šekspira i Molijera, na scenu izvedu domaće dramske autore, te dako pokažu kako su neu mesne sve one jedikovke po kojima je suština ovdašnje teatarske križe u nedostatku kvalitetnog domaćeg dramskog teksta. Pored toga do vodenje jugoslovenskih autora u žži interesovanja YU FESTA bilo bi i podsticaj da se svetu predoče vrednosti kojih mi uporno nećemo da budemo svesni. Posebno ako se uzme u obzir ogromna mobilnost subotičkog pozorišta, te njegova česta gostovanja u inostranstvu.

Medutim, stvari su se razvijale u potpuno neželenom, mada ne i neočekivanom, smjeru. Afere i neizbežni skandali, prateći »programi« svih dosadašnjih Ristićevih aktivnosti, uporno odbijanje da se, konačno, na pravi način pruži podrška njegovim idejama, ovoga puta u kontekstu svih mogućih kriza koje potresaju ovu zemlju — doveli su do to da je očigledna postala beda celokupnog jugoslovenskog koncepta kulturne politike. Ali i ne samo kulturne politike. Prvo je »otpala« Budva, potom je Kotor aktivnost svojih teatarskih istraživanja sveo na minimum, da bi, napokon, odustao i veliki broj gradova, od kojih se, osim poziva Subotičanima, očekivala i značajna finansijska podrška. U tom trenutku je kompletan program spaо na tri autora i tri teksta. No, ni to ne bi predstavljalo problem samo da je izbor autora i tekstova bio seriozni. Ovakoj je, na žalost, knjiga spala na tri slova, od kojih, ovoga puta, nije bilo moguće sastaviti suvišnu reč.

»Heimat« je debitantski tekst iskusne glumice i rediteljke Kaće Čelan, pokušaj da se na odgovarajući, teatarski način otvoriti još jedan gnojni čir naše istorije, da se po prvi put otvorenio i na nov način progovoriti o sudbinama Nemaca koje je vaterland na kraju drugog svetskog rata »zaboravio« pri povlačenju u Vojvodini. Čelanova je, očigledno, želela da »pomeri« celiu priču o vojvodanskim Nemcima iz tokova na koje smo navikli, te da nam, na osnovu ličnih sećanja na svoje detinjstvo, pokaže verodostojnu i životnu situaciju, u kojoj postoje i

pošteni Nemci, neproračunate Nemice, Srbi koji umeju i da vole, a ne samo da ratuju, plemeniti Madari, koji nisu učestvovali u novosadskom pokolu, adaptabilni kolonisti itd. S obzirom na to da su u ovdajšnjoj svesti uvrežene predstave o folksdjočerima tipa Šicera, pollicaja iz serije »Salaš u Malom ritu« — neke vrste janičarske inkarnacije zla, potuljenosti i surovosti, ovaj pomak je više nego radikalnan. »Heimat« je dirljiva priča o tome kako su na istom tlu živeli mnogi narodi, kako mržnja koja je sevala između njih nije posledica nemogućnosti njihove koegzistencije, o patnjama, ali i radoštima, kroz koje su zajedno prošli i o slobodi koja im nije zasijala na isti način. Sve u svemu, reklo bi se čista patetika, da nije uvek surove stvarnosti, u kojoj živimo i koja nas ne prestano podseća na to da bismo svi mi koji naseljavamo ovaj deo Balkana mogli i lepo da živimo samo da nam nije stihiskih divljanja, zvog kojih smo svi mi jedni drugima potencijalni krvnici. I pored toga što je tema nesumnivo bila velika, predstava je na kraju ispalala mala. Osim nekoliko prelepih scena, u kojima je prikazana sva dramatičnost zajedničkog života različitih naroda, veroispovesti, običaja i mentaliteta, osim tek nekoliko scenski ubedljivih slika gde reditelj Dušan Jovanović uspeva da pokaže tragiku takvog života u trenutku kada spoljne sile počnu da deluju na ljudi, osim tih grubih, no uspelih, »skica«, ova je predstava ostala samo pokušaj obrade jedne velike i značajne teme. Priča je na kraju ispričana do kraja, pojedini detalji nagoveštavaju mogućnost dublike i ozbiljnije analize mnogih aktuelnih problema, trud glumaca daleko od toga da je zanemarljiv, no sve ipak ostaje na prvom, površinskom nivou.

Nada Kokotović je hrabro i istrajno nastavila da razraduje svoju koncepciju koreodrame. Njen lanjski »Mizantrop«, iako u senci sjajne Anite Berber, pokazao je, međutim, kako za nju srećnije rešenje predstavlja kompletan autorski pristup određenoj temi, no preuzimanje već gotove drame, te koreografsko-rediteljska intervencija nakon adaptacije. Sloboda maštje Kokotovićeve dolazi do punog izraza tek kada ona, kao autor, drži apsolutno sve konce predstave u svojim rukama. Kada je reč o »rok-en-rol-misteriji« Gorana Stefanovskog »Long play«, Kokotovićeva je nasilnim spajanjem dva plana pokušala da nam ispriča priču o posle-ratnoj istoriji Jugoslavije. Vizura iz koje se ta istorija posmatra, međutim, stalno se menja: čas je u centru zbivanja četvoročlana, tipična jugoslovenska porodica, zarobljena prozirnim, no neprobojnim, zidom, izolovana sopstvenim bitisanjem, zagledana isključivo u svoju neposrednu stvarnost, čas se ta naša stvarnost posmatra iz perspektive grupe uvek mladih buntonika koji prave promenadu magistralnim tokovima svetske popularne muzike, čime, praktično, suprotstavljaju svet Jugoslaviji. Ideja autora predstave bila je interesantna i nadasve je pružala lepe mogućnosti za naše surovo i bolno otrežnjenje koje bi nam pokazalo da se, kao uostalom, ni egzemplarna YU-porodica, nismo ni za korak pomerili, ili promenili, u odnosu na vreme kada je rok-en-rol započinjao svoje pobedonosno tutnjanje svetom. Pojde bogatih asocijacija i najraznovrsnijih mogućnosti tumaćenja prosireće se još više time što je tekst koji izgovaraju mladi rokeri, hipici, modovi, pankeri, darkeri i sl., u stvari, sastavljen od rok-poezije, od pesama Bitlisa, Stonsa, Dilana, Džoplilove, Morisona. Ono, dakle, što smo prečesto proglašavali prozapadnom propagandom, produktom maloletničke histerije, narkomanskim halucinacijama, supkulturnim

petar čurčić

stolu, starica koja sedi, proseda žena koja briše patos i ruke koje izviru iz dna slike i drže nož u rukama) i deluju sasvim obično i svakodnevno i ipak struji pomerenost u osećanjima. To su slike karikaturne pozadine, i ironičnog stava nad tim izgubljenim i nerealnim pogledima. Ljudske figure koje očigledno najviše pobuduju pažnju ovog slikara u svojoj vizuelnoj iskrivljenosti pobuduju i duševnu, i od stvarnih aktera postaju prividi, utvare.

Enterijer sa figurom ili bez nje, sa polupraznim ili prepunjennim prostorima, sa svetlom ili u tamni stvara težnju ka razdvajajućim smirenostima u boji i kompoziciji i njegovom razbuktanju. Slika »Kafana u Bačkoj Topoli« nosi dinamiku postignutu izdvajanjem detalja (predmet i zelena intenzivna boja) i iskrivljavanja normalne perspektive. Ta pojava prisutna je i na ostalim slikama enterijerskog sadržaja.

Specifičnost slikanja Petra Čurčića ogleda se u momentu motivskog određenja za svet običnog i svakodnevног, a ipak obojenog nadrealnog, sanjalačkom crtom, u stvaranju kolorističkih kontura kontrasta, u analizi ljudskih osećanja, u njegovoj crtačkoj sposobnosti, u potrebi da od malog i neznatnog sačini snažno, potresno i duboko.

»Šta još dodati ovome? Slikari u Evropi, vazda su bili u cehu Sv. Luke, slikara Bogorodice. Iz ugla slike video, simbol bi bilo bolje pomeriti dublje u vreme i u ceh predstaviti simbolom borbe Jakova sa Andelom. Tu je pravo mesto slikara, u slikanju. (iz teksta Petra Čurčića »Iz ugla slike gledano...«)